

ÜNLÜ, MUCİZE, KOSOVA VİLAYETİ (1877-1912), GECE KİTAPLIĞI,
ANKARA 2014, s.354, ISBN: 978-605-494-293-0
ÜNLÜ, MUCİZE, KOSOVA VİLAYETİ (1877- 1912), GECE KİTAPLIĞI, ANKARA 2014,
s.354, ISBN: 978-605-494-293-0

Mesut Can AKÇAY

Doktorant, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı
PhD Candidate, Ondokuz Mayıs University, Institute of Graduate Studies, Department of History

mesutcanakcay@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4375-8228

İBD

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi – Ondokuz Mayıs University Journal of Humanities
1/2, Aralık – December 2020 Samsun
E-ISSN: 2717-8072 (Online)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/insanbilimleri>
insanbilimleri@omu.edu.tr

Makale Türü-Article Type : **Kitap İncelemesi (Book Review)**
Geliş Tarihi-Received Date : **17.12.2020**
Kabul Tarihi-Accepted Date : **21.12.2020**
Sayfa-Pages : **249 – 252.**

This article was checked by iThenticate®

Atf – Citation: AKÇAY, Mesut Can, “Ünlü, Mucize, Kosova Vilayeti (1877-1912), Gece Kitaplığı, Ankara 2014, s.354, ISBN: 978-605-494-293-0”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi (İBD)*, 1/2, Aralık / December 2020, ss. 249 – 252.

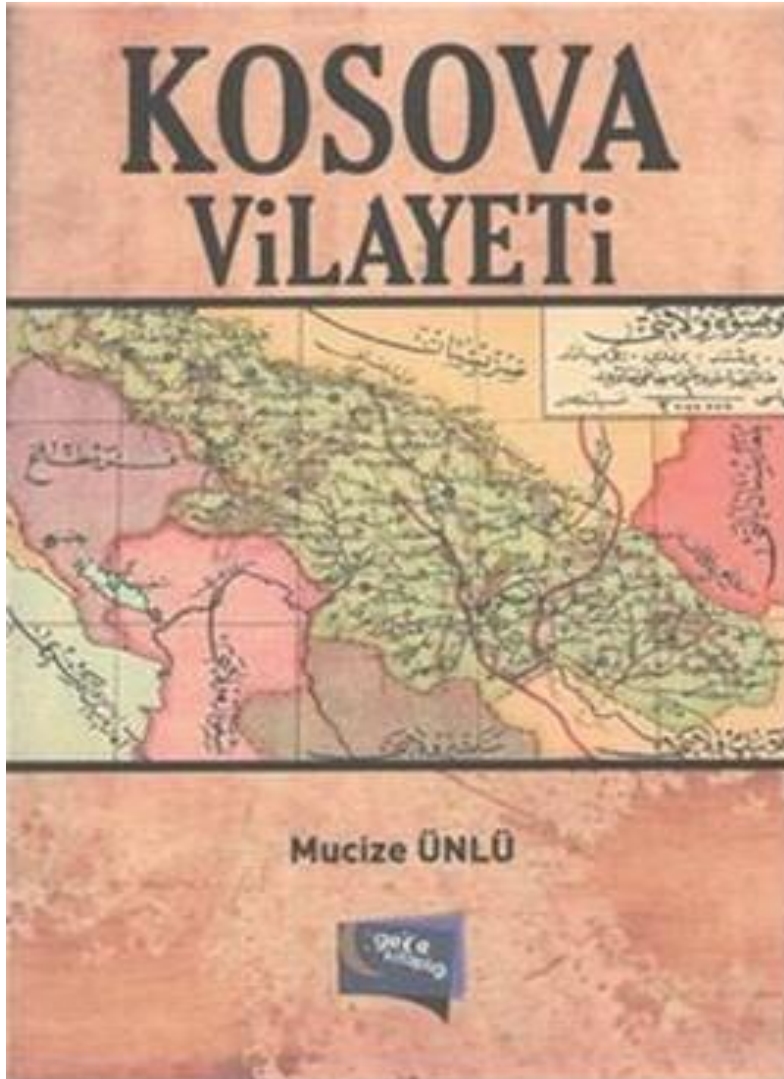

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
İnsan Bilimleri Dergisi
Journal of Humanities
1/2, Aralık – December 2020
ss. 249 – 252
Makale Türü: Kitap İncelemesi

ÜNLÜ, MUCİZE, KOSOVA VİLAYETİ (1877-1912), GECE KİTAPLIĞI,
ANKARA 2014, s.354, ISBN: 978-605-494-293-0
ÜNLÜ, MUCİZE, KOSOVA VİLAYETİ (1877- 1912), GECE KİTAPLIĞI, ANKARA 2014,
s.354, ISBN: 978-605-494-293-0

Mesut Can AKÇAY

İncelediğimiz kitap, Kosova Vilayeti'nin, teşkil edilmişinden Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyetinden çıkışına kadar olan dönemdeki idarî ve sosyal yapısını ele almaktadır. Çalışma, Mucize Ünlü tarafından 2002 yılında “Kosova Vilayeti'nin İdarî ve Sosyal Yapısı (1877- 1912)” adıyla doktora tezi olarak kaleme alınmış, 2014 yılında Gece Kitaplığı tarafından neşredilerek okuyucuya sunulmuştur. Dört bölümden oluşan kitap; Kosova'nın idarî ve sosyal yapısının yanı sıra eğitim ve kültür hayatına odaklanmaktadır. Kitap ayrıca Kosova'nın asayiş problemlerini birden fazla dinamik üzerinden ele almaktadır. Bu açıdan kitap bölgeye yönelik çalışmalara yeni bir perspektif sunmaktadır.

Çalışmanın birincil kaynaklarını Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan Kosova Belgeleri ile Rumeli Müfettişliği'ne ait kataloglar ile arşiv vesikaları oluşturmaktadır (Devlet ve Maarif Salnameleri, Kosova Salnameleri, Melis Zabıtları vb.). Ayrıca çalışmanın birincil kaynakları gazete arşivleri ile desteklenmiştir (Balkan, Doğru Söz, Sabah, Selanik ve Kosova vb. gazeteler). Çalışmanın kapsamında literatür taraması sonrasında ulaşılan verilerin birincil kaynaklarla uyumluluğunun analiz edildiği çalışmanın ikincil kaynaklarının kullanımıyla kendisini göstermektedir. Bu anlamda çalışmanın ikincil kaynaklarını muhtelif dillerde konuya ilişkin neşredilmiş; kitap, makale, tebliğ, hatırat, rapor vb. oluşturmuştur.

Kitabın, “İdarî Yapı” başlığını taşıyan birinci bölümünde Osmanlı idarî teşkilatının en üst birimi olan eyaletten başlayarak sırasıyla sancak, kaza ve nahiyenin tarihsel süreç içerisindeki gelişimi ve 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi sonrası mülki taksimatta meydana gelen dönüşümler üzerinde durulmuştur (s.44- 48). Osmanlı idarî yapısını kapsamlı bir şekilde ele alan yazar bu bölümde 1871'den sonra Vilayet Nizamnamesi'nde yapılan değişikliklerle birlikte Kosova Vilayeti'nin teşkil sürecini işlemektedir (s. 50- 51). Bu anlamda 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı öncesi merkezi Sofya'dan başlayan Niş ve Priştine'yi içine alan Kosova Vilayeti'nin teşkili ve Osmanlı hâkimiyetinden çıkışına kadar olan dönemde bölgenin idarî yapısında meydana gelen değişim ve dönüşümler ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bu bölümde ayrıca Ayastefanos Antlaşması (1878) ile bölgenin Osmanlı hâkimiyetinden çıkışı ve Berlin Antlaşması (1878) ile yeniden Osmanlı hâkimiyetini girmesi; vilayet merkezinde yaşanan değişiklikler, Kosova halkının vilayet merkezinin Prizren olmasına yönelik talepleri; vilayetin mülki yapısı ve bağlı sancakları ele alınan diğer konular arasındadır (s.57- 64).

Kosova Vilayeti'nin “Sosyal Yapısı”nın ele alındığı kitabın ikinci bölümünde Osmanlı millet sistemi içerisinde Kosova'nın dinî ve etnik yapısı analiz edilmektedir (s.84-87). Bu anlamda vilayetin etnik ve dinî yapısının sancaklara dağılımından yola çıkılarak Kosova'nın sosyo- kültürel yapısı ayrıntılı bir şekilde işlenmektedir. Bu bölümde ayrıca etnik ve dinî çeşitliliğin yol açtığı sorunlar örnek olaylar üzerinden açıklanmaktadır. 1889'da Yakova'da Katolik mezhebenden “fandalar” ve “malisörler” arasında çıkan anlaşmazlık yazarın üzerinde durduğu sorunlardan biri olmuştur. Nitekim Serasker Derviş Paşa'nın bu anlaşmazlığı raporuna taşıması anlaşmazlığın boyutlarını göstermesi açısından dikkat çekicidir. Benzer olayların yaşanması ile Yakova halkının 1896'da bir araya gelerek taşkınlık çıkaranlardan haraç alınmasına karar vermesi yazar tarafından üzerinde durulan konular arasında olmuştur (s.90-93). Bu bölümde ayrıca Kosova'nın dinî yapılarının sancaklara

dağılımı istatistiki olarak paylaşılmıştır. Nitekim yazar, 1896- 1897'de bölgede bulunan 336 cami, 72 kilise ve 2 havranın sancaklara dağılımını ayrıntılı olarak ele almıştır (s.114-116). Öte yandan bu bölümde bölge nüfusu, nüfusun sancaklara dağılımı ve nüfusta meydana gelen değişimler neden-sonuç bağlamında işlenmiştir. Yazar ayrıca bu bölümde nüfusun dengesini etkileyen etmenleri ülke içinden Kosova'ya göç ve Kosova'dan dışarıya göç olmak üzere iki farklı dinamik üzerinden analiz etmiştir (s. 139- 155).

Kitabın, “Eğitim ve Kültür” başlığını taşıyan üçüncü bölümünde; klasik dönem Osmanlı eğitim kurumlarının tarihsel süreç içerisindeki gelişimleri üzerinde durulmakta ve modernleşme dönemi ile birlikte Osmanlı eğitim sisteminde meydana gelen değişimler ayrıntılı olarak ele alınmaktadır (s.156-159). Bir anlamda Kosova'nın eğitim ve kültür hayatı Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer bölgeleri ile karşılaştırmalı olarak işlenmektedir. Nitekim yazar, bölgede faaliyet gösteren İbtidai, Rüşdiye, İdadi, Sıbyan mektepleri ve medreseler ile öğretmen yetiştiren eğitim kurumlarının kuruluşu, gelişimi ve sancaklara dağılımını istatistiki olarak ele almaktadır (s.165-191). Bu bölümde ayrıca bölgede faaliyet gösteren gayrimüslim ve ecnebi okulları da ayrıntılı olarak işlenmekte, Yahudi ve Hristiyan okullarının sancaklara dağılımı paylaşılmaktadır. Ayrıca Ecnebi okullarının misyonerlik faaliyetleri ve Osmanlı eğitim sistemi içerisinde devlet kontrolünden ayrı bir nitelik göstermeleri yazarın üzerinde durduğu konular arasındadır (s.201-208). Öte yandan Kosova'nın kültürel hayatında önemli yer tutan; kütüphane, matbaa ve gazetelere ilişkin veriler bu bölümle ele alınan diğer konular arasındadır. Yazar, yıllara göre bölgede bulunan kitap sayılarını da paylaşmaktadır. Örneğin 1893'te 2380 olan kitap mevcudu 1903'e gelindiğinde 3169'a kadar yükselmiştir (s.209- 214). Bölgede muhtelif dillerde yayın yapan gazetelerin varlığı bölgenin dinî ve etnik yapısındaki çeşitliliği göstermesi açısından dikkat çekicidir. Bu anlamda bölgede Türkçe, Arnavutça, Sırpça, Bulgarca vb. dillerde yayın yapan gazeteler ve faaliyetleri yazar tarafından ele alınmıştır (s.219-221). Yazar, Kosova'daki eğitim kurumlarının genel bir değerlendirmesine de yer vermektedir. Kurumların kapasitesinin ülke ihtiyaçlarını karşılamadaki yetersizliği, öğretmen ihtiyacının süreklilik arz etmesi, dinî derslerin dünyevi derslere oranla fazlalığı, eğitime ayrılan bütçenin yetersizliği ve eğitim vergilerinin ağırlığı yazarın tespitleri arasında yer almaktadır (s.221- 225).

Kosova Vilayeti'nin kozmopolit yapısının bölgede yol açtığı “Asayiş Problemleri” kitabın dördüncü bölümünde ele alınmaktadır. Yazar, 1877- 1878 Osmanlı- Rus Savaşı sonrası yaşanan gelişmelerin bölgedeki şiddet olaylarına etkisini tarihsel arka plan üzerinden ele almaktadır. Bu anlamda Berlin Antlaşması (1878) sonrası Osmanlı İmparatorluğu'nun uğradığı toprak kayıpları beraberinde vergi geliri kaybı ve göç sorununu getirmiştir. Ayrıca antlaşmada Rus Çarlığı'na savaş tazminatı ödeme yükümlülüğünün getirilmesi imparatorluk ekonomisini ciddi anlamda zorlamıştır. Bu durum 1881'de Duyun-ı Umumiye İdaresi'nin kurulmasında etkili olmuş ve imparatorluk ekonomisi büyük devletlerin nüfuzu altına girmiştir. 19. yüzyılın son çeyreğinde Doğu Rumeli'de yaşanan ayaklanmaları Girit Ayaklanması ve 1897 Osmanlı- Yunan Savaşı izlemiştir (s.225-226) Tüm bu gelişmeler Balkanlarda yaşayan halk üzerinde yılgınlık ve yorgunluğa yol açmıştır. Nitekim yazar, bölgenin asayiş problemlerini bölgenin sosyo- kültürel ve

sosyo- ekonomik temelleri üzerinden analiz ederek yaşanan şiddet olaylarına genel bir perspektif kazandırmaya çalışmaktadır. Bu anlamda yazar gerek dinî ve etnik unsurların kendi aralarındaki problemleri gerekse yabancı devletlerin bölgeye yönelik faaliyetlerini işleyerek asayiş problemlerinin panoramasını çıkarmaktadır (s.225-234). Bilhassa bölge halkının vergilere yönelik tepkileri ve Osmanlı idaresinin bölgeye yönelik aldığı tedbirler ayrıntılı olarak ele alınmıştır (s.271). Öte yandan bu bölümde bölgedeki şiddet olaylarına karşı Osmanlı idaresinin talepleriyle hazırlanan raporlar, Mebusan Meclisi'nde bölgeye yönelik gerçekleşen tartışmalar ve Avusturya Başvekili'nin bölgeye yönelik ıslahat önerileri üzerinde durulan diğer konular arasındadır (s.285-294).

Çalışmada, Kosova Vilayeti'nin teşkil edilmişinden Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyetinden çıkışına kadar olan dönemin hukukî ve idarî yapısı kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Bunun yanı sıra vilayetin hukukî ve idarî yapısında meydana gelen değişimlere paralel olarak dönüşen sosyo- kültürel ve sosyo politik yapı tarihsel örneklerle işlenmiştir. Bu açıdan çalışma kendisini yalnızca kronolojik ve öğretici tarih anlatısıyla sınırlandırmamış; araştırmacı tarih metodu ile amaç ve kapsamını desteklemiştir.

Sonuç olarak kitapta, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde gerek coğrafi konumu gerekse etnik ve dinî yapısındaki çeşitlilikle dikkat çeken Kosova Vilayeti'nin teşkil edilmişinden dağılışına kadar olan dönemin idarî, sosyal, eğitim, kültür ve asayiş tarihi ele alınmaktadır. Bu açıdan kitap başta Balkan tarihi olmak üzere sosyal bilimler disiplini içerisinde konuya ilgi duyan muhtelif alanlarda çalışan araştırmacılara katkı sağlayacak bir muhtevaya sahiptir.